

POZITIVNA TRUDNIČKA SKRB

OPĆA PRAVA RODILJA

Posebna važnost razdoblja trudnoće i poroda

Trudnoća i porod se u zemljama i zajednicama cijelog svijeta smatraju jedinstvenim događajima u životu žene i obitelji te predstavljaju razdoblje izrazite ranjivosti. Pojam "sigurnog majčinstva" obično se primjenjuje samo na fizičku sigurnost, ali porod je također važan obred prijelaza koji ima veliku osobnu i kulturnu važnost za ženu i njenu obitelj. Budući da je majčinstvo jedinstveno iskustvo žena, pitanja rodne jednakosti i rodno uvjetovanog nasilja također su važna u trudničkoj skrbi. Zato je potrebno proširiti koncept sigurnog majčinstva tako da on ne uključuje samo prevenciju pobola i mortaliteta, nego i poštivanje osnovnih ljudskih prava žena. To obuhvaća poštivanje autonomije, dostojanstva, osjećaja, odabira i želja žena, a također i odabir partnera tijekom skrbi u rodilištu.

Ovaj dokument posebno je usmjeren na međuljudske aspekte skrbi koju dobivaju žene u rodilištima. Osobito je važan odnos žene s pružateljima i sustavom trudničke skrbi tijekom njene trudnoće i poroda. Ti susreti su dio osnovnih zdravstvenih usluga koje ženama mogu spasiti život. Iskustva žena s pružateljima skrbi u ovom razdoblju također mogu osnažiti i olakšati njihovo stanje ili kod njih uzrokovati trajna oštećenja i emocionalne traume, odnosno poboljšati ili smanjiti samopouzdanje i samopoštovanje žena. U svakom slučaju, sjećanje na iskustvo poroda ostaje u sjećanju žene cijeli život i često se dijeli s drugim ženama čime se doprinosi prevladavajućem osjećaju povjerenja ili sumnjičavosti prema iskustvu poroda.

Brojni dokazi o manjku poštivanja i zlostavljanju

Ako zamislimo odnos kakav očekujemo od pružatelja trudničke skrbi kojem je povjereno da tijekom poroda pruža pomoć nama ili ženi koju volimo, naravno da zamišljamo odnos u kojem postoji brižnost, empatija, podrška, povjerenje, pouzdanost i osnaživanje te nježna, učinkovita komunikacija koja je puna poštovanja i koja omogućuje informirano odlučivanje. Mnoge žene nažalost imaju iskustva koja ne odgovaraju ovakvoj ideji. Pojavljuje se drugačiji i uznemirujući dojam na temelju sve brojnijih istraživanja, iskustava i studija slučaja prikupljenih u rodilištima u cijelom svijetu, od najbogatijih do najsiromašnijih zemalja. Nepoštivanje i zlostavljanje žena koje nastoje dobiti trudničku skrb postaje sve veći problem. Raste zabrinutost u zajednici stručnjaka koji se bave istraživanjem i kvalitetom zdravstvene zaštite te obrazovanjem o njoj, ljudskim pravima i zagovaranjem građanskih prava.

Izvešće Bowser i Hill, *Istraživanje dokaza o nepoštivanju i nasilju tijekom porođaja u rodilištima iz 2010.*, prikazuje dostupne spoznaje i dokaze o ovoj temi¹. Iako je ovaj pregled otkrio relativno malo službenih istraživanja na ovom području, autorice su na osnovu temeljite pretrage objavljene i stručne literature te intervjua i rasprava sa stručnjacima, definirale sedam glavnih kategorija nepoštivanja i nasilja s kojima se susreću rodilje tijekom skrbi u rodilištima. Te kategorije se preklapaju i pojavljuju u stupnjevima od blagog nepoštivanja i ponižavanja do otvorenog nasilja; uključuju fizičko nasilje, prisilnu bolničku skrb, skrb bez povjerljivosti, skrb bez dostojanstva (uključujući verbalno zlostavljanje), diskriminaciju na temelju pojedinih osobina pacijentice, prestanak skrbi ili odbijanje pružanja skrbi i zadržavanje u ustanovama.

Upravo zato što društva u cijelom svijetu visoko vrednuju majčinstvo i budući da nam je poznato koliko su žene u ovom razdoblju ranjive, zastrašujuće je postojanje međuljudske skrbi koja je zlostavljivačka i u kojoj nema poštivanja žena prije, tijekom i nakon poroda. Sve rodilje zaslužuju i potrebna im je skrb u kojoj postoji poštovanje i zaštita njihove autonomije i prava na samoodređenje. To obuhvaća posebnu skrb za zaštitu majke i djeteta kao i žena koje su u marginaliziranom ili ranjivom položaju (npr. adolescentice, pripadnice etničkih manjina, žene s tjelesnim i mentalnim

invaliditetom, žene zaražene HIV-om). Nepoštivanje i zlostavljanje tijekom skrbi u rodilištima osim toga krši osnovna ljudska prava žena.

Zahijevanje Općih prava roditelja

Ljudska prava su temeljna prava svih ljudi, koja priznaju društva i vlade te su ugrađena u međunarodne deklaracije i konvencije. Trenutno ne postoji jedinstvena povelja ili instrument kojim bi se konkretno utvrdio način na koji su ljudska prava uključena u proces poroda ili kojim bi se potvrdio oblik njihove primjene na roditelje kao osnovnih, neotuđivih ljudskih prava. Cilj ove povelje jest rješavanje problema nepoštivanja i zlostavljanja žena kojima je potrebna trudnička skrb te poticanje poboljšanja kroz sljedeće aktivnosti:

- Podizati svijest o uključenosti prava roditelja unutar zajamčenih ljudska prava koja su priznata u međunarodno usvojenim multinacionalnim deklaracijama, konvencijama i paktovima Ujedinjenih Naroda i drugih organizacija;
- Istaknuti povezanost jezika ljudskih prava i ključnih programskih problema koji se tiču trudničke skrbi;
- Jačati kapacitete zagovaratelja zdravlja roditelja za sudjelovanje u procesima zaštite ljudskih prava;
- Uskladiti s međunarodnim standardima ljudskih prava u zajednici osjećaj roditelja da imaju pravo na kvalitetnu skrb pri porodu; te
- Stvoriti temelje za odgovoran pristup sustava rodilišta i zajednice ovim pravima.

Pozivanjem na relevantne dijelove uspostavljenih instrumenata ljudskih prava, ova Povelja dokazuje kako trudnička prava na zdravlje imaju legitimno mjesto unutar šireg konteksta ljudskih prava. Na temelju kategorija nepoštivanja i nasilja kako ih definiraju Bowser i Hill (2010.) u svojoj analizi (vidi tablicu) navedeno je sedam prava. Ta prava se temelje na međunarodnim i višenarodnim instrumentima ljudskih prava koji obuhvaćaju Opću deklaraciju o ljudskim pravima; Opću deklaraciju o bioetici i ljudskim pravima; Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima; Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima; Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena; Deklaraciju o ukidanju nasilja nad ženama; Izvješće Ureda Visokog povjerenika za ljudska prava Ujedinjenih naroda o smrtnosti i pobolu majki koje je moguće spriječiti te o ljudskim pravima; Četvrtu svjetsku konferenciju Ujedinjenih naroda o ženama održanu u Pekingu. Također se poziva na nacionalne instrumente ako oni konkretno spominju roditelje. Sva prava se zasnivaju na relevantnim instrumentima.ⁱⁱ

Rješavanje nepoštivanja i zlostavljanja: Sedam prava roditelja

Kategorija nepoštivanja i zlostavljanja ⁱ	Odgovarajuće pravo
1. Tjelesno nasilje	Nepostojanje štete i lošeg postupanja
2. Prisilna skrb	Pravo na informacije, informirani pristanak i odbijanje te poštivanje izbora i želja, uključujući odabir partnera tijekom skrbi u rodilištu
3. Skrb bez zajamčene povjerljivosti	Povjerljivost, privatnost
4. Skrb bez dostojanstva (uključujući verbalno nasilje)	Dostojanstvo, poštivanje
5. Diskriminacija na temelju određenih osobina	Jednakost, nepostojanje diskriminacije, jednak pristup skrbi
6. Prestanak ili uskraćivanje skrbi	Pravo na pravovremenu zdravstvenu skrb i najvišu dostupnu razinu zdravlja
7. Zadržavanje u ustanovi	Sloboda, autonomija, samoodređenje i nepostojanje prisile

Pri traženju i ostvarivanju skrbi za trudnice, roditelje i babinjače, potrebno je poštovati sljedeće:

ČLANAK I: Svaka žena ima pravo na nepostojanje štete i lošeg postupanja

Međunarodni standardi

- Deklaracija o ukidanju nasilja nad ženama, 1994., Članak 1
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966., Članak 7
- International Mother Baby Childbirth Initiative: Pristup temeljen na ljudskim pravima za optimalnu skrb u rodilištima, 2010., Članak 9
- Povelja o seksualnim i reproduktivnim pravima Međunarodne federacije za planirano roditeljstvo, 1996., Članak 12
- Opća deklaracija o bioetici i ljudskim pravima, 1997., Članak 4

Višedržavni i državni standardi

- Europska povelja o pravima pacijenata, 2002., Članak 9
- Ley Orgánica sobre el Derecho de las Mujeres a una Vida Libre de Violencia de Venezuela, 2007., Članak 15j

ČLANAK II: Svaka žena ima pravo na informacije, informirani pristanak i odbijanje te poštivanje njenih izbora i želja, uključujući odabir partnera tijekom skrbi u rodilištu

Međunarodni standardi

- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966., Članak 7, 19
- Povelja o seksualnim i reproduktivnim pravima Međunarodne federacije za planirano roditeljstvo, 1996., Članak 6
- International MotherBaby Childbirth Initiative: Pristup temeljen na ljudskim pravima za optimalnu skrb u rodilištima, 2010., Članak 3 i 4
- Izvješće Ureda Visokog povjerenika za ljudska prava Ujedinjenih naroda o smrtnosti i pobolu majki koje je moguće spriječiti te o ljudskim pravima, 2010.
- Opća deklaracija o bioetici i ljudskim pravima, 1997., Članak 6

Višedržavni i državni standardi

- Pravedan pristup porođaju kao reproduktivno pravo, NAPW, 2010.
- Povelja Europske unije o temeljnim pravima, 2000., Članak 3.2, 7
- Konvencija za zaštitu ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine: Konvencija o ljudskim pravima i biomedicini, 1997., Članak 5
- Deklaracija o promicanju prava pacijenata u Europi, 1994., Članak 1.5, 2, 3, 4.6, 5
- Europska povelja o pravima pacijenata, 2002., Članak 3, 4, 5, 12
- Ley de Acompañamiento durante el Trabajo de Parto, Nacimiento y Post-parto de Puerto Rico, 2006., Članak 3e, 3f
- Ley de Parto Humanizado—Ley Nacional No. 25.929 de Argentina, 2004., Članak 2f, 2g
- Prava roditelja, Childbirth Connection 1999., 2006., Članak 3, 4, 5, 6, 9, 12, 13, 14, 16, 19

ČLANAK III: Svaka žena ima pravo na privatnost i povjerljivost

Međunarodni standardi

- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966., Članak 17
- Povelja o seksualnim i reproduktivnim pravima Međunarodne federacije za planirano roditeljstvo, 1996., Članak 4
- Opća deklaracija o bioetici i ljudskim pravima, 1997., Članak 9

Višedržavni i državni standardi

- Deklaracija o promicanju prava pacijenata u Europi, 1994., Članak 1.4, 4
- Europska povelja o pravima pacijenata, 2002., Članak 6
- Prava roditelja, 1999., 2006., Članak 7

Članak IV: Svaka žena ima pravo na postupanje s dostojanstvom i poštovanjem

Međunarodni standardi

- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966., Članak 2
- International Mother Baby Childbirth Initiative: Pristup temeljen na ljudskim pravima za optimalnu skrb u rodilištima, Članak 1
- Izvješće Ureda Visokog povjerenika za ljudska prava Ujedinjenih naroda o smrtnosti i pobolu majki koje je moguće spriječiti te o ljudskim pravima, 2010.
- Četvrta svjetska konferencija Ujedinjenih naroda o ženama održana u Pekingu 1995.
- Opća deklaracija o bioetici i ljudskim pravima, 1997., Članak 8, 10, 11

Višedržavni i državni standardi

- Pravedan pristup porođaju kao reproduktivno pravo, NAPW, 2010.
- Povelja Europske unije o temeljnim pravima, 2000., Članak 1, 3, 7
- Konvencija za zaštitu ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine: Konvencija o ljudskim pravima i biomedicini, 1997., Članak 1
- Deklaracija o promicanju prava pacijenata u Europi, 1994., Članak 1.1, 1.4, 1.5
- Europska povelja o pravima pacijenata, 2002., Članak 7

Članak V: Svaka žena ima pravo na jednakost, nepostojanje diskriminacije i jednak pristup skrbi

Međunarodni standardi

- Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, 1979., Članak 1
- Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima, 1976., Članak 2
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966., Članak 26
- Povelja o seksualnim i reproduktivnim pravima Međunarodne federacije za planirano roditeljstvo, 1996., Članak 3
- Izvješće Ureda Visokog povjerenika za ljudska prava Ujedinjenih naroda o smrtnosti i pobolu majki koje je moguće spriječiti te o ljudskim pravima, 2010.
- Četvrta svjetska konferencija Ujedinjenih naroda o ženama, Peking 1995., Članak 28
- Opća deklaracija o bioetici i ljudskim pravima, 1997., Članak 10, 11

Višedržavni i državni standardi

- Povelja Europske unije o temeljnim pravima, 2000., Članak 21, 23
- Deklaracija o promicanju prava pacijenata u Europi, 1994., Članak 5.1

ČLANAK VI: Svaka žena ima pravo na zdravstvenu skrb i najvišu dostupnu razinu zdravlja

Međunarodni standardi

- Deklaracija iz Alma Ate, Međunarodna konferencija o primarnoj zdravstvenoj zaštiti, 1978., Uvod, Članak 4, 6
- Povelja o seksualnim i reproduktivnim pravima Međunarodne federacije za planirano roditeljstvo, 1996., Članak 9
- Izvješće Ureda Visokog povjerenika za ljudska prava Ujedinjenih naroda o smrtnosti i pobolu majki koje je moguće spriječiti te o ljudskim pravima, 2010.
- Četvrta svjetska konferencija Ujedinjenih naroda o ženama, Peking 1995.
- Opća deklaracija o ljudskim pravima, 1948., Članak 25

- Opća deklaracija o bioetici i ljudskim pravima, 1997., Članak 14.2

Višedržavni i državni standardi

- Povelja Europske unije o temeljnim pravima, 2000., Članak 35
- Constitución Política del Estado Plurinacional de Bolivia, 2008., Članak 45.V
- Konvencija za zaštitu ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine: Konvencija o ljudskim pravima i biomedicini, 1997., Članak 3
- Deklaracija o promicanju prava pacijenata u Europi, 1994., Članak 5
- Prava roditelja, 1999., 2006., Članak 1

ČLANAK VII: Svaka žena ima pravo na slobodu, autonomiju, samoodređenje i nepostojanje prisile

Međunarodni standardi

- Deklaracija o uklanjanju nasilja nad ženama, 1994., Članak 1
- Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima, 1976., Članak 1
- Povelja o seksualnim i reproduktivnim pravima Međunarodne federacije za planirano roditeljstvo, 1996., Članak 2
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966., Članak 9.1, 18.2
- Opća deklaracija o bioetici i ljudskim pravima, Članak 5

Višedržavni i državni standardi

- Povelja Europske unije o temeljnim pravima, 2000., Članak 6
- Deklaracija o promicanju prava pacijenata u Europi, 1994., Članak 1.2

ⁱ Bowser, D., i K. Hill. 2010. Istraživanje dokaza o nepoštivanju i zlostavljanju u rodilištima: Izvješće o analizi okružja.

Bethesda, MD: USAID – projekt TRAction, University Research Corporation, LLC, i Harvardska škola javnog zdravlja.

ⁱⁱ Povelja preuzima veći dio okvira Povelje o seksualnim i reproduktivnim pravima Međunarodne federacije za planirano roditeljstvo, 1996.

Ovu povelju zajednički je osmislila skupina od više dionika, stručnjaka u različitim područjima koja povezuju aspekte istraživanja, obrazovanja, zdravstva, ljudskih prava i zagovaranja. Ovom dokumentu doprinijeli su članovi zajednice koji nastoje zajednički u svojim pojedinačnim područjima odgovoriti na problem nepoštivanja i zlostavljanja tijekom trudničke skrbi. To su:

Debbie Armbruster, USAID

Robina Biteyi, WRA-Uganda

Diana Bowser, Harvardska škola javnog zdravlja

Neal Brandes, USAID

Catherine Carr, MCHIP/JHPIEGO

Blami Dao, JHPIEGO

Rae Davies, International Mother Baby Childbirth Organization

Barbara Deller, JHPIEGO

Farah Diaz-Tello, National Advocates for Pregnant Women (NAPW)

Simone Diniz, Istraživačica

Soo Downe, Sveučilište Central Lancashire

Lorraine Fontaine, Regroupement Naissance-Renaissance

Lynn Freedman, Averting Maternal Death and Disability, Sveučilište Columbia

Maura Gaughan, projekt Translating Research into Action

Joanne Gleason, Population Council

Kathleen Hill, projekt Translating Research into Action, URC

Rima Jolivet, WRA
Debra Jones, Family Care International
Marge Koblinsky, John Snow International
Douglas Laube, USAID
Kathleen MacFarland, Family Care International
Peg Marshall, USAID
Liz Mason, Svjetska zdravstvena organizacija
Mona Moore, Samostalna savjetnica
Nester Moyo, Međunarodna konfederacija primalja
Martha Murdock, Family Care International
Winnie Mwebesa, Save the Children
Dave Nicholas, projekt Translating Research into Action
Doyin Oluwole, Academy for Educational Development
Debra Pascali-Bonaro, International MotherBaby Childbirth Organization
Bertha Pooley, Save the Children
Annie Portela, Svjetska zdravstvena organizacija
Veronica Reis, JHPIEGO
Aram Schvey, Center for Reproductive Rights
Rebecca Spence, Legal Advocates for Birth Options and Rights (LABOR)
Mary Ellen Stanton, USAID
Ann Starrs, Family Care International
Erin Thornton, Every Mother Counts
John Townsend, Population Council
Melissa Upreti, Center for Reproductive Rights
Helene Vadeboncoeur, Istraživačica i autorica na području perinatalne skrbi
Charlotte Warren, Population Council
Predstavnici organizacije White Ribbon Alliance i njenih nacionalnih saveza
Rachel Wilson, PATH

Dodatne informacije možete potražiti na: <http://www.whiteribbonalliance.org/respectfulcare>

White Ribbon Alliance
One Thomas Circle NW, Suite 200
Washington, DC 20005